

Studiespørsmål EXPH0300 høst 2024

Spørsmålene i dette dokumentet egner seg som hjelpemiddel når du skal lære deg pensum. Hvis du kan svare utførlig på alle studiespørsmålene, er du godt forberedt til flervalgseksamen.

Argumentasjonsteori

Argumentasjon og debatt

1. Offentlig debatt har flere formål. Hvilke formål nevner læreboken og hvordan er de begrunnet?
2. Debattnormer er spilleregler for offentlige debatt. Hvilke debattnormer nevner læreboken, hvordan er de begrunnet og hva regnes som klare brudd på disse normene? Bruk eksempler i svaret ditt.
3. Gjør kort rede for forskjellen mellom argumenters retoriske og logiske funksjon.
4. Forklar forskjellen på et arguments riktighet og relevans. Bruk egne eksempler i svaret ditt.

Argumentasjonsanalyse

5. Forklar termen *argumentasjonsstruktur*.
6. Forklar kort hva som menes med *normativ argumentasjon*. Hva er grunnene til at det i en argumentasjonsanalyse er viktig å skille mellom deskriptiv og normativ argumentasjon?
7. Noen argumenter for et standpunkt er satt sammen av flere påstander. Forklar hva som er spesielt med slike sammensatte argumenter. Bruk eksempler.
8. Hva innebærer det at implisitte påstander inngår i et argument? For hvert av de følgende argumenter, finn en eller flere implisitte påstander som man rimeligvis kan tenke seg inngår i argumentet:
 - a. Vesken min står ikke i gangen, og den ligger heller ikke i bilen. Altså må den være på kontoret.
 - b. Utbygging av kjernekraft i Norge er et dårlig klimatiltak. For kjernekraft tar minst ti år å bygge ut.
 - c. Anne fikk lov til å se filmen. Da må jeg også få lov.
9. Hva er forskjellen mellom en innvending mot et arguments relevans og en innvending mot dets riktighet? Lag egne eksempler som illustrerer forskjellen.

Argumentasjonsvurdering

10. Hva kjennetegner deduktive argumenter? Lag egne eksempler på argumenter der standpunktet er en deduktiv følge av argumentet.

11. Angi noen hovedtyper av induktive argumenter. For hver hovedtype, lag egne eksempler.
12. Forklar hvordan vi vurderer relevansen til argumenter av ulike typer.

Vitenskapsfilosofi

Hva er vitenskap, hypotetisk-deduktiv metode, falsifikasjon og bekreftelse

1. Hva er epistemologi? Hvilke overordnede epistemologiske spørsmål er sentrale for vitenskapsfilosofien?
2. Hvorfor trenger vitenskapen *metoder*?
3. Hva er hypotetisk-deduktiv metode, og hva er de forskjellige stegene i «skjemaet»?
4. Det sies ofte at det er en asymmetri mellom bekreftelse og avkreftelse av hypoteser? Hva ligger i denne påstanden, og stemmer den?
5. Hva, ifølge Popper, skiller vitenskap fra pseudovitenskap? Gi eksempler på påstander eller idéer Popper ville karakterisert som pseudovitenskapelige. Er Poppers demarkasjonskriterium for strengt?
6. Hva motiverer Poppers falsifikasjonisme, og hva går falsifikasjonismen ut på?
7. Hva går Quine-Duhem-tesen ut på, og hvorfor innebærer den en utfordring for Popper? Finnes det andre gode svar?
8. Overraskelsesprinsippet: Hva avgjør i hvilken grad en observasjon *bekrefter* en hypotese?

Vitenskap og verdier

9. Nevn noen måter verdier påvirker vitenskapelig arbeid på. I hvilken utstrekning og på hvilke måter utfordrer forskjellige typer verdipåvirkning «vitenskapens objektivitet»?
10. Hva går KUDOS-normene ut på? Hvordan er de ment å komplementere vitenskapenes epistemiske normer?
11. Hva menes med påstanden at kunnskap er situert? Hva menes med standpunkt epistemologi?
12. Skaper tanken om at kunnskap er situert problemer for KUDOS-normene?

Vitenskapens utvikling, paradigmer, enhet

13. Forklar Kuhns uttrykk «paradigme», «normalvitenskap» og «vitenskapelig revolusjon».

14. Hvordan skiller Kuhn og Poppers syn på vitenskapens utvikling seg fra hverandre?
15. Hva ligger i uttrykket «inkommensurabilitet»?
16. Hva betyr det å si at observasjoner er teoriavhengige? I hvilken grad er det et problem for vitenskapelig realisme?
17. Hva er relativisme til forskjell fra realisme? Nevn noen åpenbare innvendinger mot relativisme. Hvorfor er en standpunkt epistemolog som Sandra Harding så kritisk til relativisme?
18. Finnes det noe som forener forskjellige vitenskapelige disipliner – noe alle vitenskapelige disipliner har til felles, enten når det gjelder metode eller når det gjelder fenomenene som undersøkes?

Natur-, teknologi- og menneskesyn

Natursyn

1. På hvilken måte, og ut fra hva slags type årsaker, forklares prosesser i naturen i henhold til det *teleologiske natursynet*? Illustrer med eksempler.
2. Hvordan forstås forholdet mellom levende og ikke-levende natur i henhold til det teleologiske natursynet?
3. På hvilke punkter skiller det *mekanistiske natursynet* seg fra det teleologiske?
4. Kan alt forklares mekanistisk? Vurder hvorvidt det mekanistiske natursynet er tilstrekkelig for å beskrive og forklare biologiske fenomen, slik som dyrs atferd.
5. Hvilke av det mekanistiske natursynets grunnforestillinger ble utfordret av *relativitetsteorien* og *kvantemekanikken*, og hvilke omveltninger i natursynet resulterte dette i?
6. Drøft hvordan ulike syn på naturen, og på menneskets plass i den, kan utgjøre grobunn for ulike måter å forholde seg til natur på i praksis (individuell som kollektivt).
7. Drøft om natursyn har med etikk og gjøre.

Menneskesyn

8. Hva går det filosofiske problemet om *forholdet mellom kropp og sinn ut på*?
9. Hva er *substansdualisme*, og hva gikk Elisabeth von Böhmens kritikk av substansdualismen ut på? Vurder hvor problematisk denne kritikken er for substansdualismen.

10. Gjør rede for *fysikalisme* generelt og *identitetsteorien* spesielt som tilnærming til kropp/sinn-problemet, inkludert hvordan dette synet har blitt argumentert for. Hvilke innvendinger har blitt reist mot dette synet? (Trekk gjerne inn Frank Jacksons argumenter her.) Vurder hvor problematisk disse innvendingene er for fysikalismen.
11. Gjør rede for *funksjonalisme* som tilnærming til kropp/sinn-problemet, og fortell hvordan en slik tilnærming kan lede til tanken om «det utvidede sinnet». Er denne tanken plausibel?
12. Hva er *Turing-testen*? Vis hvordan denne testen bunner i et funksjonalistisk syn på forholdet mellom kropp og sinn. Vurder om dette er en god test for å avgjøre om maskiner kan tenke og kom i den forbindelse inn på John Searles argumenter mot *sterk kunstig intelligens*.
13. Hvilken rolle kan teorier om kroppsliggjøring, samt feministiske tilnærminger til sinnet spille for å forklare sinn og bevissthet? Kan slike teorier bidra til å gi en løsning på kropp/sinn-problemet?

Teknologi

14. Hva er *teknologisk determinisme* og *teknologisk instrumentalisme*? Hva vil forskjellen være mellom tenkemåten til en teknologisk instrumentalist og en teknologisk determinist når det gjelder en datingapp som f.eks. Tinder?
15. Hva kjennetegner det relasjonelle teknologisyntet? Hvorfor innebærer dette synet at teknologien ikke er verdinøytral?
16. Hva var Platons kritikk av skrivekunsten? Gi eksempler på lignende kritikk mot andre teknologier. Drøft hvorvidt en slik kritikk er legitim.
17. Kan teknologier være diskriminerende overfor grupper av mennesker?
18. Hva er et *sosioteknisk nettverk*? Hvordan kan vi forstå slike nettverk i lys av ulike syn på teknologi?
19. Nevn noen etiske utfordringer kunstig intelligens fører med seg.

Etikk

Etiske grunnlagsproblemer

1. Hvorfor mener mange filosofer at det er problematisk å trekke slutninger fra «er» til «bør»? Pek på noen innvendinger mot det skarpe skillet mellom «er» og «bør».
2. Hva handler metaetikk om, og hvordan skiller metaetiske spørsmål seg fra normative spørsmål om etikk?

3. Forklar de metaetiske posisjoner moralsk nihilisme og kulturel relativisme. Pek på noen styrker og svakheter ved posisjonene.

Utilitarisme

4. Hva er det som avgjør handlingers moralske verdi, ifølge utilitarismen, og hvordan går utilitarister frem for å avgjøre hva som er den moralsk riktige handlingen?
5. Hva er det som gjør en handlingss konsekvenser verdifulle, ifølge ulike varianter av utilitarismen?
6. Hva menes med «moralisk status», og hvilket syn har utilitarister på dette?
7. Hvilke følger har utilitarismen for synet på fordeling av goder i samfunnet?
8. Hva går skillet mellom beslutningssituasjoner og vurderingssituasjoner ut på, og hvilken betydning har skillet for utilitarister?
9. Pek på noen innvendinger mot utilitarismen.

Pliktetikk

10. Hva går universalitetsformuleringen av det kategoriske imperativ ut på, og hvordan kan man bruke den i praksis? Gi egne eksempler på handlinger hvor det kan argumenteres for at handlingene bryter med universalitetsformuleringen.
11. Hva går humanitetsformuleringen av det kategoriske imperativ ut på, og hvordan kan man bruke den i praksis? Gi egne eksempler på handlinger hvor det kan argumenteres for at handlingene bryter med humanitetsformuleringen.
12. Hva skiller hypotetiske fra kategoriske imperativer? Gi egne eksempler på hver av disse. Hvilke typer imperativer er sentrale for Kants etikk?
13. Hva ligger i begrepet om uperfekte plikter?
14. Hvordan tenker pliktetikere på moralisk status?
15. Pek på noen innvendinger mot Kants pliktetikk.

Dydsetikk

16. Hva er en dyd, og hva har dydene med god moralisk handling å gjøre, ifølge dydsetikken?
17. På hvilken måte skiller dydsetikken seg fra utilitarisme og pliktetikk?
18. Enkelte har innvendt mot dydsetikken at den er vanskelig å anvende i praksis. Er du enig i denne innvendingen? Hvorfor/hvorfor ikke?

19. Hva er forholdet mellom dyd og lykke (eudaimonia)?
20. Hvilke teoretiske styrker og svakheter har dydsetikk vis-à-vis de andre moralteoriene beskrevet i pensum?

Politisk filosofi

Politisk filosofi

1. Hva er det såkalte skadeprinsippet? Illustrer hva prinsippet går ut på ved hjelp av et selvlaget eksempel. Hvordan kan skadeprinsippet problematiseres?
2. Hva er John Stuart Mills begrunnelse for ytringsfrihet, og hvordan skiller hans begrunnelse seg fra en statusbasert begrunnelse for ytringsfrihet? Redegjør for den mer generelle forskjellen mellom et instrumentelt og et naturrettslig syn på rettigheter i svaret.
3. Hvordan skiller Mills begrep om politisk frihet seg fra det begrepet om politisk frihet vi finner hos Mary Wollstonecraft og Immanuel Kant? Få også frem hvordan Wollstonecraft og Kant sitt syn henger sammen med forsvar for demokrati og økonomisk omfordeling.
4. Er det rimelig å karakterisere Wollstonecraft som likhetsfeminist eller forskjellsfeminist? Begrunn svaret.
5. Hva skiller egalitær liberalfeminisme fra klassisk liberalfeminisme?
6. Hva kjennetegner det Charles Taylor kaller politisk atomisme, og hva går Taylors kritikk av slik atomisme ut på?
7. Taylor forsvaret noe han kaller «forskjellspolitikk», som han kontrasterer med «likhetspolitikk». Forklar hva som skiller forskjellspolitikk fra likhetspolitikk, og få frem hvordan Taylors forskjellspolitikk kan problematiseres.
8. Martha Nussbaums kapabilitetstilnærming kan ses som en måte å vurdere livskvalitet på. Hva går denne tilnærmingen ut på, og hvordan skiller den seg fra andre måter å vurdere livskvalitet på? Få også frem hvorfor Nussbaum mener utilitarisme er en problematisk tilnærming til livskvalitet.
9. Hva innebærer Nussbaums kapabilitetstilnærming med tanke på statens plikter overfor oss som borgere?
10. Hva går maktfordelingsprinsippet ut på, og hvordan kan maktfordeling la seg forene med demokrati?
11. Hvilke argumenter kan anføres for og imot henholdsvis demokrati og epistokrati (ekspertstyre)?

Variantpensum

Etikk og vitenskap

1. Hva menes med «den lineære modellen» og hvilke stryker og svakheter har den?

Bærekraftige virksomheter

2. Hva ligger i begrepet om bærekraft?
3. Hva er forskjellen på begrepene om henholdsvis sterk og svak bærekraft?
4. Gjør rede for John Elkingtons triple bunnlinje. Gjør rede for noen innvendinger mot denne beskrivelsen av forholdet mellom miljø, samfunn og økonomi.
5. Gjør rede for alternative modeller til den triple bunnlinjen.
6. Hva går føre-var-prinsippet ut på?

Ingeniøretikk

7. Hva menes med aktivt og passivt ansvar?
8. Under hvilke betingelser kan en person sies å være klanderverdig (blameworthy), ifølge forfatterne?
9. Forklar hva som menes med separatisme og redegjør for den trefoldige (tripartite) modellen. Hva er et teknokrati og hva er vanlige innvendinger mot et slikt styresett?

Rettferdig fordeling av klimaproblemets byrder

10. Forklar prinsippene for fordeling av klimabyrden som diskuteres i pensum, og nevner noen argumenter for og mot de ulike prinsippene.

Føre var-prinsippet

11. Føre var-prinsippet kan formuleres på forskjellige måter. Hva motiverer, og hva er noen bekymringer ved forskjellige måter å formulere prinsippet på når det gjelder spørsmål om bærekraft?

Antropocen

12. Hva menes med påstanden at vi befinner oss i en *antropocen* tidsalder, og hva er noen sentrale argumenter for påstanden?
13. Hva mener Hans Jonas med at *vi klarer rett og slett ikke å håndtere fremtiden?*
14. Hva er *dypøkologi*?